

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i prosvětljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovcě (Klagenfurt).

Číslo 3.

Izhadja desetput v létě po jednoj cěloj listině i velja s poštninoj 3 fiorinte ali 2 rublja.

1875.

СТ. ПЕТЕРБУРГЪ 9. (21.) фебр. 1875. Въ нр. 1. т. л. „Славяна“ мы сообщили вкратцѣ о блистательныхъ успѣхахъ, которые достигъ г. А. Котляревскій въ защищеніи замѣчательнаго своего труда „Древности права балтійскихъ Славянъ“ на степень доктора Петербуржскаго университета. Упомянутому труду въ важности относительно славяновѣденія ни на сколько не уступаетъ сочиненіе вышедшее въ свѣтъ нѣсколько недѣль тому назадъ подъ заглавіемъ „Славянская узаимность съ древнѣйшихъ временъ до 18. вѣка“ написанное доцентомъ Варшавскаго университета — господомъ Первольфомъ защищавшимъ 12. янв. т. л. въ своемъ родѣ достопамятный трудъ въ присутствіи многочисленной публики съ намѣреніемъ удостоится степени магистра ученымъ сенатомъ сдѣшняго университета. Цѣль и содержаніе этого произведенія уже въ его заглавіи довольно понятно выражены: именно показываетъ, что не смотря на жестокую судьбу, которая съ самого перваго появленія Славянъ въ исторіи до 18. вѣка гнететь ихъ съ всюю своей тяжестью, она успѣла лишить Славянъ національнаго ихъ единства, но ей не удалось заглушить въ нихъ сознанія племеннаго родства, они всегда считались членами одного тѣла.

Самъ же г. сочинитель родомъ Чехъ и получилъ высшее образованіе въ Пражскомъ университетѣ, отъ чего послѣ окончившагось диспута и ученые и публика привѣтствовала его очень ласкательно какъ перваго русскаго писателя чешскаго поколенія.

Франць Матвѣевичъ Штифтаръ.

ІЗ ЛЬУБЛЯНЕ нам пішу: Словеншчына се подучава на овдешнѣм гiмнасіі в первiх двѣх разредах по трі уре (часе) на теден, кдѣ се і другі предметі уче по словенскі. По всѣх другiх разредах се подучава словеншчына само по двѣ урi на теден і сіцер: чiтаю се посамесні одставкi із дотiчних словенскiх чiтанек, словница словенска по книгѣ Јанежичевој і се также декламује. В 7. разредѣ се почне учiті згодовiна (iлiрско-) словенске лiтературе, ктера се надаљује і в 8. разредѣ. Старославјаншчына се учi само в 8. разредѣ једном по једну уру на теден, друга ура је установљена за лiтературну згодовiну.

В богословiји, како је обче знано, се предаја скоро все латiнскiм језиком, једном в четвертом лѣтѣ се предава по словенскі пастiрство, катехетика і методика. Гг. богословци чiтаю прiлѣжно кнѣге в разнiх славјанскiх наречјах, посебно хорватске, руске, польске, ктерiх іма немало в јако богатој словенској кнѣжницѣ.

ІЗЪ КIЕВА намъ пишуть: Здѣсь существуетъ отдѣлъ Славянскаго Благотворительнаго Комитета котораго предсѣдатель есть Епископъ Порфирій, казначей г. Николай Марковичъ Колмановъ, секретарь Николай Петровичъ Заберацкiй. — Вамъ вѣроятно не сообщались свѣденія о Славянах обучающихся въ Кіевѣ, нелишнимъ считаю для помѣщенія въ Вашемъ „Slavjané“ сообщить слѣдующія данія: 1. въ Кіевской духовной Академіи воспитываются 5 Сербовъ, 2 Черногорца и 2 Болгара, въ Кіевской духовной Семинаріи 3 Болгаре, 1 Сербъ и 4 Галицки Русине. На стипендіяхъ: въ четырехклассномъ духовномъ училищѣ 9 Болгаръ. Въ пансіонѣ графини Лебашевой при фундуклеевской женской кіевской гимнасіи 7 Сербокъ, 9 Болгарокъ и една Галичанка — въ кіевской женской гимназіи Министерства Народнаго Просвѣщенія двѣ галицки Русинки — въ университетѣ одинъ галицкiй Русинъ и — въ Фундуклеевской женской гимнасіи двѣ Чески, три послѣдні на своемъ счету. Всего 27 мушцинъ и 21 женцинъ.

Главныя надежды Кіевскiй Комитетъ возлагаетъ на воспитывающихся въ Россіи дѣвушекъ Славянокъ, которыя, возвратясь на родину, какъ жены и матери, полу-

чившія русское образованіе, могутъ имѣть значительное вліяніе на грядущія за нами поколенія. — На поли славянской взаимности издалъ въ Кіевѣ, измездъ иныхъ списователей г. Николай Петровичъ Забѣрацкій слѣдующія книги въ переводѣ изъ чешскаго:

Ригера Фр. Лад. Исторію чешскаго народа. 1872.

Хохолушка. Косово поле. 1874.

Воцеля Я. Э. Исторію культуры Чеховъ (въ подлинникѣ *Pravěk země České*) 1875.

Оригинальныя брошюры онъ издалъ: Јосифъ Юнгманнъ (1874. г.) и П. Ј. Шафарикъ (1875 г.).

Госп. Н. П. Забѣрацкій приготавливаетъ теперь большой трудъ подъ заглавіемъ: Славянскіе народныя праздники, начатій уже два года тому назадъ, далѣе задумаетъ издать въ свѣтъ Славянскій календарь, въ которога отдѣлы должны вонти статистика, этнографія, исторія, литература и пр. Славянь. —

Србске народне пјесме љубавне.

Из Зете, које се пјевају у Подгорици и околини.

Записао Филип Радичевичъ.

5.

Дѣвојка је црне очи клела:
Црне очи, да ве Бог убије,
Све видјосте ¹⁾ јутрос не видјосте,
Кад ни паша изиод чџошка ²⁾ продје
И проведе три танке робинје;
Једна бјеше ³⁾ бјела и румена, ⁴⁾
Друга бјеше танка и висока,
Тречъа јаше коња према наше
Па из гласа пјева умилъато:
Аман ⁵⁾ пашо, аман господаре!
Зендјије ми ноге прекидоше,
Белензуке ⁶⁾ моје бјеле руке,
Букатије ⁷⁾ ноге обадвије.

¹⁾ сте виділе. ²⁾ угел. ³⁾ је біла. ⁴⁾ червљена, рудеча, roth.
⁵⁾ милости просім. ⁶⁾ паруквице, Bracelet. ⁷⁾ железје, окове.

6.

Полегла је дјетелина трава
Од Котора до Гончичџа двора,
Жнела траву златнорука Јане
Златном руком сребернијем српом
Па је меље пред братјине коње:
Једте, једте моје братје коњи!
Сјутра чьеге далек путовати,
Минучьете ¹⁾ три јелове горе,
Три јелове и три јаворове,
Изистчьеге ²⁾ на Цмиљево поље
И начь чьете ³⁾ мајку и дјевојку,
Дје разлажу свилене дарове,
Сваком свату од свиле мараму,
Дјеверима свилен бошчалука, ⁴⁾
Старом свату дунју од сто листа,
Младоженју коња и дјевојку.
Нечудим се свиленој марами,
Нит се чудим свилен бошчалуку,
Нит се чудим коњу ни дјевојци:
Но се чудим дунји од сто листа
Дје је расла, дје ли се убрала.

¹⁾ Појдете мимо. ²⁾ изидете. ³⁾ најдете. ⁴⁾ дар состојечі из грѣх предметов: сорочке (срајце) — хлач (снодек, штан) — чулков, Strümpfe.

7.

Ој дјевојко душо моја
Чим миришу нъедра твоја?
Али мишчьем ал хамбером ¹⁾
Ал морскијем каранфиљом? ²⁾
О јуначе душо моја!
Ти ме питаш умиљато,
Чим миришу нъедра моја,
Нит миришу нъедра моја —
Нити мишчьем нит хамбером
Ни морскијем каранфиљом
Него паром ³⁾ од јунака. —

¹⁾ благовоні, добродішечі предмети. ²⁾ гвоздік, Nelke. ³⁾ воња, Duft.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надаљевање.)

145. Индам Аријам било је остро указано, да имају се често умивати и купати, да имају бити опратни и чистотни.⁵⁾ Сватков су се смјли удележити једном, ако су се пред умли и окупали, зато се најде в Индији при скалнатих светшчах много великих водојемов и купалишч из живе скале ізсеканих али пако обзиданих и гладко обкресаними каменими болванами подлаждених, ктери се и теперво виде, и в ктерих се је все људство умло и окупало пред него је шло в светшче обхадѣат сватке, сватбе и празднике.⁶⁾ Мед нај вечје грехоте и преступке су Арији почитали, ако се је нѣкто оповажл ити в светшче сватке светковат неумит и неокупан.⁷⁾ — Остатки тога обичаја и закона аријскога су се зачували мед Славјанами имено мед Словенцами, Русами и Србами. Словенско људство в Корушкој приповѣдује, да ангељ варух (крлатец, посел божји) носі до полдна за човеком воду, да би се умл и ако се до полдна не вмје, забросі и залуча невољен в њега посуду с водој и одіде жалостен. — В прастарих народних поговорках словенско људство спомѣнја, да се мора згода, рано, встати, и в фршној водѣ се умити, када човек встане. В зильској долині запру врата невѣстине хіше, када дојду свати с женином по невѣсту. Свати потеркају, стучају, на врата, домаші јих одиру и в сѣнах, в вежѣ, стојита два мужа с бурклами, с кочергој, с печними вилами бранеча уступити. Бандерар, заставник, запита: Али је ту при светом духу? (Али је ту невѣста?)

Једен од тѣх мужов одговори: Сте мало фалилі (сгрѣшилі).

Бандирар: Како би могло то фалито бити? Ми смо зјутра згода встали, в фршној водѣ смо се умлилі, шлі смо по широкој цестѣ, сречала нас је бѣлажена, смо ју барали (упрашали) али је ту пут к светому духу, је дјала: ле идите, кдѣж вам буду віле і роге казалі. Како би могло то фалито бити? — Также в пѣснах ілірско-словенских се поје:

Девојка згода востајалѣ,
в фршней водіці вмівалѣ,
в бѣлеј пленічіці вбрисалѣ

али

Јежш је зјутра згода встољ
в фршней водіці се је умолѣ

Словенці спомѣнјају в пѣснах, да човек іма зјутра згода встати, в фршној водіці се умити в бѣлој пленічіці се обрисати то само спомѣнја і руско људство в нѣктерих за-

⁵⁾ Ману 5, 32. — ⁶⁾ Bohlen 2, 88. — ⁷⁾ Bohlen 2, 78.

говорах, на примѣр: „Ложилась спать я, раба такая-та въ темную вечернюю зорю, темнымъ темно, вставала я, такая-та въ красную утреннюю зорю, свѣтлымъ свѣтло; умивалась свѣжею водою, утиралась бѣлымъ платомъ...“⁸⁾

Посебно наметігодно је, како се по індічкомъ обичаји руско лудство радо куна і то не само в топломъ лѣтнемъ времені о крѣсѣ, када обхадѣају кунало, купанје, него і в нај вечеј зимѣ на празникъ богојавленја (свѣтихъ трѣхъ краљевъ, 6. јануарѣ) се нѣктері обредно окупају в рѣкѣ.

Често купанје је в істинѣ јако здраво, аколі се не може нѣмъ всака болѣзен излѣчити. „Здѣшныи крестьяне (въ приходѣ Станиловскомъ на Сити ярославской губерніи Моложскаго уѣзда) имѣють привычку лечить почти все безъ исключенія болѣзни парной баней, которая притомъ берется у нихъ болшей частью внутри домашней печи.“⁹⁾

„На спасовъ день первый, 1. августа. Послѣ освященія воды на рѣкѣ, все идутъ купаться во одеждѣ, для здоровья;“ — въ селѣ Давшинѣ, Ярославской губерніи, Пошехонскаго уѣзда.¹⁰⁾

По Вельскіхъ свадебнихъ обредахъ иде сговорена невѣста в баню купат се: „Баня сговореной или невѣстина не подходитъ подѣ категорию обыкновенныхъ бань, во первыхъ тѣмъ, что ее наплаиваетъ сестра или сноха; во вторыхъ, что въ ней неразлучный спутникъ невѣсты бываетъ дружка...“¹¹⁾

В Тверской губерніи, Тверскаго уѣзда, повивальнаја бабка (бабица) „тошитъ баню и въ ней три дня къ ряду паритъ и третъ родильницу...“¹²⁾

На ден 23. јуніа. „На Руси изстари велось париться въ сей день утреннею порою въ баняхъ а днемъ купаться въ рѣкахъ или прудахъ... Болныхъ и хворыхъ людей выносили въ баню на жгучей крапивѣ и паривали цѣлебными травами. Купаніе въ рѣхахъ началось съ полдня и продолжалось до вечеренъ.“¹³⁾

На денъ богојавленја, то је на празникъ свѣтихъ трѣхъ краљевъ, 6. јануаріа направе Русі на близкој рѣкѣ скроз лед прорубъ, јаму і свещеникъ с лудствомъ иде изъ цркве крестнимъ ходомъ, в процесіи к прорубу на рѣкѣ і благослові, посветі воду, луді зајемају і піју воду како цѣлебнују і нерѣдко се најде человекъ, којі отметне облачило і скочи в воду і изъ воде сонет понаде і огерне сі облачило і лѣти дому і влече се на печ; ту се не смѣ позабіти, да се то згоді 6. јануарѣ в лѣтој зимѣ; па не вѣ се, да бі то оку-

⁸⁾ Сахаровъ: Сказанія русскаго народа, 2, 18. заговор 1. і 2. — ⁹⁾ А. Преображенскіи: Этногр. сборникъ 1, 69. — ¹⁰⁾ А. Архангельскіи: Этно. сборникъ 1, 52. — ¹¹⁾ Вороновъ: Вельскіе обряды и причеты. Этно. сборникъ 5, 9. — ¹²⁾ Н. Лебедевъ: Этно. сборникъ 1, 183. А. Рудневъ: Этно. сборникъ 2, 103. — ¹³⁾ Сахаровъ: Сказанія русскаго народа 7, 36.

панје кому шкодовало, всегда ізіде благополучно. О селѣ Давшинѣ, Ярославской губерніи Пошехонскаго уѣзда пише А. Архангельскій: „Богоявленіе Господне. Этотъ праздникъ служитъ для душевнаго и тѣлеснаго очищенія и омытія тѣхъ, кто слишкомъ усердно поселился на святкахъ. Въ этотъ день нагрѣвають въ сосудахъ воду и ею умываются. Другіе же окачиваются даже одною холодною водою принесеною съ проруби. Многіе считаютъ за грѣхъ ити въ церковь къ богослуженію, не исполнивъ этого обряда.“¹⁴⁾ Точно како Арії в Индостанѣ! Те обред рускаго людства окупати се 6. января в рѣкѣ о часѣ луте зиме јамачно неіма свој почетек в Европѣ в мерзлом поднебіи руском, него в топлој і пріјетној прадомовинѣ Славјан, в Индостанѣ.

Исто тако радо се куна і сербскі народ. Обредно се окуна пред саму свадбу невѣста і женин. „Пред саму свадбу . . . зјутра рано . . . другарице невѣстине оду пре зоре і солица на воду, те донесу із девет изворов воде. В ову воду метну всакојака цвѣтја пришѣвајучи . . . када невѣсту купају.“ „Женин се исто тако обредно куна, како невѣста.“¹⁵⁾ Обредно се куна сербско людство і на Јурјев ден і на празник богојављенја. „На Јурјев ден се все листом пред зору і родѣнја солица окуна в текучей водѣ . . .“¹⁶⁾

„На Јурјев ден зјутра, пред солнцем почињу се перви пут купати; мужчине на се нај веч купају в потоку, жене і дѣвојке нао донесу звечера кучі омаје (то је, воде із кола воденичнога, млинскога,) да се од нѣх всако зло і невалъалшчина отресе і однадне, како омаја од кола і метну в нју всакојака бѣла, всакојакога растлинства . . .“¹⁷⁾

Празник богојављенја се іменује по западно-сербскіх крајах водокерштје, в Черној горѣ водіце припада і на ден 6. января. Тога дну се Сербі обредно купају, что Вук Штеф. Караджичъ овако опише: „Многі се на богојављенје зјутра пред ізходом солица купају в потоку али в рѣкѣ (ако је вода змерзла на пробіју лед, како сем га і јаз пробіјал на Жеравији . . .“¹⁸⁾ Вмивати се і купати се на велике празнике, пред сватбој, пред вѣчаніем то је обред аријскі из Индіје, којег су зачували Славјани; уже вес способ обрета каже на поднебје индичко; тамо влада сілна врчина особито чрез ден, зато су обичавали в Индіји купати се зјутра пред ізходом солица і те обичај сполнују Славјани і в Европѣ, да се купају зјутра пред із-

¹⁴⁾ Этногр. сборникъ 2, 51. — ¹⁵⁾ М. С. Милојевичъ: Песме и обичаи укушног народа српског. У Београду. 1870. 2, 36. 37. 50. — ¹⁶⁾ М. С. Милојевичъ: Песме и обичаи 1, 146. — ¹⁷⁾ Вук Штефановичъ Караджичъ: Живот и обичаји народа српскога. У Бечу 1867. на стр. 28. — ¹⁸⁾ Вук Штеф. Караджичъ: Живот и обичаји, стр. 22.

ходом сонца, како да бі се бојали вручине солнчине, аколі тога в европском поднебїї ні се потрѣба бојати превелике вручине солнчине, особито на ден богоявльенїа, када је так лют мраз, да се мора на рѣкѣ алі на потокѣ лед пребїті, да человек желечї кунатї се, до воде доїде. Те обичај су прародїтели Славїан из Індіје себој донесли і нїх потомкї га і теперво ісполнујемо по індічкї, аколі сцѣла протївно нашему поднебїю.

146. В Індії младї брат ні смѣл се женїті пред старѣїм братом, нїті младја сестра се ні смѣла удатї, за муж ітї, пред старѣїей сестрој.¹⁹⁾ — Те індічкї закон звѣсто ісполнѣвају Болгарї і в наше време. „В Бугарекој медьу сельаці јест обичај, да строго на то пазе, да се нікако не ожени мала ілі младја дѣвица, док је за женїтбу вѣча і старѣја. То істо пазе і прї момцїх Ако лі по случаї імаде каковїх запреках код старѣїе сестре ілі брата, па нісу за удају, то морају младја братја од овїх дозволу іматї, да се смѣју прїе нїх удатї, іначе їм женїтбу не смѣју дозволїті родїтели. Овдѣ вѣлѣа пословица: Отава се не сече пред сеном.“²⁰⁾ Індічко аріїскї обичај!

147. Црї ізборѣ невѣсте су Аріїї особито гледали, да је правопочестна, благодївна і тѣлом непорочна „Тога смїсла се держе і прї женїтбѣ, не марају, не берегу се о прїданом (о вѣнѣ, о дѣлѣ) алі о драгоцѣном покучствѣ (домовном добїткѣ, хїшном орудїї) него гледају само на красоту і телесно одлїчност.“²¹⁾ — Те індічкї обичај сполнују і в наше време Славїанї імено Русї, Бѣлорусї, курскї крестїане і Польакї Гукулї. „Русї прїданого (вѣна, дѣла, доте) за дївками не берутъ, напротивъ рѣдкїй не приплатїтся еше прї сватанїи невѣстѣ на нарядкї, на справку кошнїка отъ три до десѣть рублей серебромъ. Кромѣ того сговоры, хотя бывають въ домѣ невѣсты, играются на счетъ жениха такъ-что не только водка, хлѣбъ и вообще вся провїзїа привозїтся женихомъ, но и прислугу прї зговорахъ составляютъ только родные жениха. Со стороны отца невѣсты требуется расходъ только на обѣдъ, когда послѣ вѣнца молодой съ поѣздомъ прїѣдетъ за молодой княгїнею; но это не продолжительно, а по тому неубїточно, тогда какъ отцу жениха свадьба обходїтся отъ 15 до 50 рублей серебромъ смотря по состоянїю.“²²⁾ — „На прїданое невѣстѣ хозяїнъ семейства (бѣлорускаго) нічего не тратїтъ, даже если невѣста его дочъ; купїтъ развѣ только образъ для благословенїя: все же прїданое справлѣетъ матъ отъ себѣ.“²³⁾ — „Ізбранїе невѣсты основївается на ея хорошей правственности, досужествѣ, и доброй славѣ семьи, съ которою не стыдно было бы породнїться; богатство и наружная красота въ этомъ случаѣ — до-

¹⁹⁾ Ману 3, 160. — ²⁰⁾ Arkiv za jugoslavensku povjestnicu. VIII, 244. — ²¹⁾ Ману 3, 7. Дїодор 17, 91. — ²²⁾ Этногр. сборнїкъ III, 7. — ²³⁾ А. Рудневъ: Этногр. сборнїкъ II, 108.

стоинства второстепеннѣя.“²⁴⁾ — „Гукулі (Польакі) беру жене без посага (вѣна, приданого), да імају только себѣ дану од родітельев алі од сроднѣх нову сукнју до слубу (до вѣнца, до поруке), за остало мало старају і берегу се говоречі: да працој, раднѣј і с благословом божїм се все то знајде.“²⁵⁾ — І Словенці поју в високих ражах:

Појдамо на чрез Предѣль
ле за дечльо, кар за дѣль;

то је: Појдемо із Корушке на Горічко једном по дѣвушку, на не по приданое (по вено).

148. По аријском законіку Ману, када отец алі, ако ні отца, брат привольі в сватбу, онда дава женін заручні дар, него отец не смѣ спріјеті дара, да бі не ізгледало, како да бі дочеру продал.²⁶⁾ — Тога закона се спомѣњају і в наше време крестјане курске губерніје, Обојанскога ујезда. „В назначеный день вечеромъ отецъ и мать жениха съ нѣкоторыми родными отправляются въ домъ невѣсты на пропой или прошиванки . . . и какъ только ктолибо изъ родныхъ невѣсты возьметъ чарку въ руку, тогда молодыя бабы и бывшія здѣсь подружки невѣсты поютъ слѣдующую пѣсню, припоровливая ее къ тому лицу, которому поютъ.“ В тој пѣснѣ се спомѣня, да отец не іма своју дочеру продати алі проіті. Пѣсен гласі:

Пойду я на вулицу
два двора минуючи,

въ третьимъ наслушаю,
што люди гаворють.

А люди — та гаворють —
все батюшку бранють:

„Пьяница, пропойница
Ахимьинъ батюшка,

пранилъ сваю чаду
да за виннаю чару,

за виннаю чару,
за ядовой стаканчикъ.“²⁷⁾

Невѣста на деп сватбе просі себѣ у отца, матере і у всѣх роднѣх благословеніја: „Не желаю я — говоритъ она — отъ тебе,

²⁴⁾ Машкинъ: Этногр. сборникъ V. Бытъ курскихъ крестьянъ 24. — ²⁵⁾ Л. Голдбювскі: Lud polski 14, 15. — ²⁶⁾ Ману 8, 112. 3, 54. 9, 100. — ²⁷⁾ Машкинъ: Этногр. сборникъ V. Бытъ Курскихъ крестьянъ 26.

родной батюшка, ни золота ни серебра ни дорогихъ каменевъ, а прошу у тебя, родной батюшка, въ судъ божій пойти и божью милость получить.“²⁸⁾

149. Противно својеј осталој простотѣ се Инді верло ради ките, красе и наредѣају. Они се ресе златом и се служе драгоцѣнога каменѣа, се облаче в нестра и уприжана тенчична облачила.²⁹⁾ Те старині обичај имају Славјани и в наше време; на примѣр Серби: Невѣстину „облачило буде обично свѣлено, ако не все, а оно барем кецельа (передик, застера) на двѣ мараме (два платенца), једна, која се носі на вратѣ и друга, која се носі на главѣ и перслук (тѣлогрѣја), то веч мора бити свѣлено и при нај сиромашнѣјшихъ јербо за лѣпим рухом и оружјем наш народ нај веч марі, и та тежња показује, да му је нѣкада могуче било носити свѣлу и кадіву (шелк и бархат, гедваб и аксамит), китѣно оружје и дьердане (огерлице, овратнице, ожерелје).“ — Истина! в Индіји су живѣли тако сречно! Вес славјански народ љуби нестро и уприжано обшивана облачила, на примѣр Бѣлорусі православни,³⁰⁾ Бѣлорусі римскога вѣроизповѣданѣа,³¹⁾ Малорусі,³²⁾ и Пољакі Гукулі.³³⁾

Хорвати, Серби, Болгарі и Словаки имају очень ради нестро обшита и обшнурана облачила, особито „Сербкиње, дѣвојке и младе жене се одевају тако красно и бајечно лѣпо, да су како нѣке староасіјске свешченице; тако чаровно изгледају, да се чловѣк спомѣнѣја на великолѣпје асіјско, особито красна су нѣх народна кошуља, прегача, тканѣца, рудеча канѣца с панцирамі и с славној стародавној токој.“³⁴⁾

150. В Индіји се тако ле вѣнчају: Женіи и невѣста сі подаста руку и обходіта правој рукој к огињу обернѣена трикрат жертвеник. Главна рѣч при том је, да сі подаста руке, и ради тога се именује светі закон (вѣнчанје) по санскритски: паниграханам, по нѣмечки Handgebung, рукобитје ... (Bohlen 2, 149.) — Русі имају помѣни слова и обред рукобитѣа!

151. Инді Арији несу стављали помертим спомѣнѣников, по тому не, что су мислили, да крепостнихъ мужев славу довольно прослављују нѣх крѣпости и нѣсни, ктеріми јих опѣвају.³⁵⁾ Тако опѣвају и Славјани, особито људство хорватско, сербско, болгарско и руско своје славне муже и храбре јунаке; овдѣ вѣља краткости ради опомѣниті, да је само Вук Штефановичъ Караджичъ само сербскихъ јуначкихъ нѣсен на свѣтло издад четіри дебеле кнѣге. Семо спада хорватско-сербска пословица, којој се јунаки храбре

²⁸⁾ Этногр. сборникъ 2, 104. — ²⁹⁾ Страбо 699. 712. Appian Ind. 5. — ³⁰⁾ Этнограф. сборникъ 2, 102. 32. — ³¹⁾ Этногр. сборникъ 2, 137. 138. — ³²⁾ Этногр. сборникъ 3, 41. 42. — ³³⁾ Л. Голдбювски Lud polski 14. — ³⁴⁾ Baron Rajaczich: Leben, Sitten und Gebräuche der öst. Südslaven. Wien 1873. S. 34. 35. 56—61. 65. — ³⁵⁾ Appian Ind. 10.

говоречи: „Док смо, нек смо (такові), кад умремо, да се спомѣнѣ-
јамо!“ — Славјани оцѣвѣају јунаке, како је владал обичај в Индіји!

152. Прі погребѣхъ су Инді Аріји пѣли по помертому пѣсиі жалостінке, су нарѣкали, голосілі; в Индіји обстојі і сада обичај, да за помертѣмъ прі погрѣбѣ нарѣка нарѣкач, спомѣнѣајуч дѣла његова живльенја.³⁶⁾ Те індічкі обичај су Славјани крѣпко обдержали до нашега времена; на примѣр голосе Вѣлорусі: „Съ наступеніемъ смерти, мать, жена, дѣти и родственники женскога пола, стоя надъ усопшимъ, голосѣтъ во все горло всплескивая руками и приговаривая, что кому придетъ на мысль.“³⁷⁾ Тако се піше і о Вѣлорусахъ Віленске губерніе: „Похороны называются здѣсь хаутры. До сихъ поръ сохранился языческой (ираславянской!) обичай голошенія, то есть оплакиванія. Ежели умершій не оставилъ близкихъ родныхъ или друзей, которые бы по винушенію истиной горести голосили по немъ, то отыскиваются въ деревнѣ постороннія женщины принимающія на себя роль древнихъ плакалицъ.... Дико смотрѣтъ на такую сцену, порождаему не чувствомъ, но только обычаемъ, хотя и въ этомъ случаѣ нельзя дивиться непреклонному уваженію къ памяти и обрядамъ предковъ... Но есть пѣсни, въ которыхъ видно глубокое неподѣльное чувство, простая, но благородная душа оцѣнивающая свою потерю и воздающая хвалу почившему собрату.“³⁸⁾ — Голосе і Вѣлкорусі; на примѣр, курскі крестјане: „Близкія по родству покойнику женщины считаютъ непремѣнимъ долгомъ по немъ голосить (вытъ съ разными причетами).“³⁹⁾

Исто тако чіне Вѣлкорусі Воронежске губерніе, на примѣр уезда Нижнедѣвицаго: „На выносѣ покойника идуть сзади и громко воють съ разными причитаньями.... Во време отпѣванія онѣ молчатъ, а послѣ отпѣванія опять подымають вытъ до зарыгтія могилы, потомъ приходятъ домой и опять сильно воють.“⁴⁰⁾

Када прі Сербѣхъ нѣкто умре, імају в обичајі запевке, запеванја, нарѣцанја, туженја, јадікованја, кукања і се за мертвѣмъ кука, нарѣче, запева. „Маті за сіном і сестра за братомъ тужі нѣкада по двѣ по трі годіне... а она тужі і нарѣче, како да пева

³⁶⁾ Böhlen 2, 181. — ³⁷⁾ Этногр. сборникъ II, 209. — ³⁸⁾ А. Киркоръ: Этногр. сборникъ III, 151. 152. — ³⁹⁾ Этногр. сборникъ V. Вытъ курскихъ крестьянъ 81. — ⁴⁰⁾ Н. Лебедевъ: Этногр. сборникъ I, 192.

Pobožne pèsni.

26. Odlomek pèsni.

Iz ziljske Bistrice v Koruškoj.

Ježiš je zjutra zgodu vstou
(v frišnej¹⁾ vodici se le vmou,)

v pest je vzeu palca romarska²⁾
(šu je na gora visoka,)

je klicou svoje apostelne
(svoje apostelne dvanajste:)

Oj vstanite moji apostelni,
(na pot se z meno perpravite,)

nico se na pot pripravite,
(jutre z menoj porajzate³⁾)

— — — — —
— — — — —

Mešnik⁴⁾ je sveta meša brau,
(Ježiš mu je na strani stau.)

¹⁾ v hladnoj, svezej. ²⁾ putnička, stranikova. ³⁾ něm. reisen, putovati, ⁴⁾ duhovnik.

27. Pri povzdvigovanji.

Štajerska iz Sovčavě.

Sveta je tvoja rješnja kri,
ki si jo preliu Jezus ti,

ktero angelci strežejo,
v zlati kelh jo posnemljejo,

na oltar jo postavljejo,
nam grješnikam pripravljejo.

Sladek je Jezus tvoj spomen,
vsmilen Jezus Marijin sin.

Kratke novinke.

O slavjanstvu i ilirstvu. „Zora“ časnik zabave i poduku izhadja v Mariborē po dvakrat v mēseč, odgovorni vrednik gosp. M. Jelovšek, vlastnik „Zore“ i narodne tiskarnice gosp. Janko Pajk. Od novoga lēta izlazi te časnik v mnogo večej i lēpšej slikē. Na koncē minuloga lēta je prinesla „Zora“ članek pod napisom: *Ime i ideja ilirska za Ljudevita Gaja v Hrvatskoj*. Napisao Ivan Milčetić. To je zanimiv članek i opiše tadajno oduševljeno rodoljubje tako živahno, da se čitatelj toga sastavka, ako je v onom vremenē živil, tu bratsku slogu vidil i sam slovstveno sodeloval, kako vrednik „Slavjana“, članek čitajuč upravo pomladne. Med ostalom stoji na stranē 430. slēdeča izrēka: „Ilirstva je nestalo za uvēk. Neima sile ni moči, koja bi ga mogla uzkrisiti; ali stoječ mi na grobu njegovom, ista nam čuvstva dušoj prolaze, kao da stojimo na grobnicē velikoga nekoga muža — možebiti da kralja, koji je svoj narod uzdvignul, proslavil, oslobodil i — podlegel.“

Tu mi dolžni nečto pristaviti i popraviti. Ilirstva je nestalo, to je istina! Ilirstvo bilo je podobno živahnomu, ljubeznomu i rodoljubnomu mladenču, koji je zbudjal tri plemena Slovence, Horvate i Serbe k bratskoj slogē, jih je uzdvignul, proslavil i oslobodil — a on nikako ni podlegel, nije vmerl, mi ne stojimo na njegovom pokopališčē, nego on stoji veličanstveno pred nami, ne kako mladenē, nego kako muž iskren naudušen i rodoljubljen, kako je bil nekada v svojih mladih lētah, sada pako kako muž krepek, praktičen i neutrudljiv, on sada izbudja ne samo Slovence, Horvate i Serbe, nego vsa plemena slavjanska k uzajemnosti obče-slavjanskoj. Mladenē se je zval ilirstvo — pa je odrastel v snažnoga muža i se sada zove svētoslavnim imenom: **občeslavjanstvo**.

Dalēje se kaže v onom sastavkē „Zore“: „Ime horvatsko nije bilo kadro za ono doba nadomēstiti imena ilirskoga. Iz veličine i snage toga imena cerpijahu (su zajemali) rodoljubi izvanredne sile za borbu proti staromu kernitelju naših prav, starom napadaču. Prije bi bili Horvati, imajuč samo svoje ime i pleme pred očima, zdvojili, nego li se pustili u borbu s mnogo jačim neprijateljem; ali ovako u ilirskoj ideji vidješe se mnogo jačimi, nego li v istinē bijahu.“ Ako pojedina slavjanska plemena bi imela samo svoje slovstvo, samo svoju snagu pred očmi, morala bi v sadajnom časē kako spisavatelj istinito kaže sdvojiti. — Horvati v ono doba su iz ilirstva, iz njegove veličine iz sloge slovensko-horvatsko-serbske neobičajne sile dobivljali: Slavjanska uzajemnost obseže vsa slavjanska plemena, slavjanstvo je mnogo, mnogo veče i snažnje, nego bilo je ilirstvo obsegajuče samo tri plemena: ako su rodoljubi uže iz ilirstva polučivali neobičajne sile, koliko veče sile literarne i umstvene dava uzajemnost slavjanska.

Program višje gimnazije na Rěké (Fiume) koncem lěta 1873/4. obsega: Življenjepis profesora i bibliotekarja Matija Čopa od g. profesora Ivana Zupana i školske vēsti od ravnateljstva. Program uravnan i spisane čisto v narodnom jeziku i smislě. Sostavek ima v četvertině 31 strani i obseže več v sebě, nego naslov obeča. Tu se ne govori samo o življenji Čopovom, nego razlaga se slovstveno (literarno) življenje, gibanje i dělovanje Slovencev. To je sostavek koji prijemno pojašnuje zgodovinu Slovencev, osobito zgodovinu slovstvenu tekućega veka. Citajuć osnovni sostavek gosp. profesorja ne možemo da ne izrečemo svoju želju, da on i v napred posveti svoje sile i svoje vreme takovim zgodovinskim pojednavanjem, kako je pritomni. — Jedna misel v tom spisě nas je iznenadila, namreč, da bi se ABC-Krieg poslovenil ali vsaj po němečko preštampal. Ako se natisne i izdá onaj sostavek, ne bude mnogo koristil, niti mnogo škodil, po tomu ne, čto bi tisti Krieg v naše vreme malo koga zanimal i po tomu ne, čto su sada popolno vsi Slovenci vsěh stranek prepira i prikarjanja — kako se reče — do gerla siti. Slovstvo je slovensko od onoga časa jako napredovalo, obzor slovenskih spisovateljev se je jako razširil: sada se ne govori već o metelčićě, o dajnićě, o i bohoričićě, ne samo o knjižicah slovenskih, ne samo o plemeně slovenskom, nego sada se těrja od spisovatelja slovenskoga i kteroga koli plemena slavjanskoga, da zna čitati knjige slavjanske, budite tiskane latinoj, budite cirilicoj, da se zanima — po svojoj moći — s vsěm slavjanstvom; — kratko rečeno: nastala je doba uzajemnosti slavjanskoj.

Sankt-Peterburgskie Vědomosti pišu: Drugoga marca iměl je Slavjanski Blagotvoriteljni Komitet skupščinu, v kteroj je predsjedatelj objavil, da je jedna osoba podarila dar, da se izda opisane preděla ruskoga v Galičině i v Ugorskoj; sklenilo se je, da se izdá vsako opisane v posebnoj knjigě

Tajnik je objavil, da su novi členi stupili v občestvo. Slavjanski Blagotvoriteljni Komitet, akoli postoji od ne davna, jednako ima već od 700 členov i v čislě njih několiko gosp (dam). Da bi se dohodi Komiteta povisili, su napravili v pustě (v maslanicě) v družtvě hudožnikov (umělcov, Künstler) prazdnik s slikami iz ruskoga življenja i s loterijoj. Ljudij sicer ni bilo mnogo, pa sobralo se je okolo 2000 rubljev, to je, već od 3000 goldinarjev. Predložilo se je, da bi se izdali novi zemljevidi slavjanskih narodnostij po tomu, čto poprejšnji, kako prvi pokus, su se okazali, da nezadostuju i sklenili su postarati se, da bi novi zemljevidi bili deševlji (laciněji, cěněji), da se lehčeje kupe. —

V Varšavě pri vseučiliščě je g. profesor Samokvasov nedavno odperl museum, kteri sastoji iz različnih slavjanskih drevnostij, najdenih pri razkopanju mogilnih kurganov (grobov predhristjanskih) osobeno v gubernijah Kurskoj i Černigovskoj. G. Samokvasov je razkopal takih kurganov blizo 350 i je našel v njih do 1500 reči.

V Indostaně evropejske vojske strašno berzo umiraju. Za to naměrava anglijsko praviteljstvo vrediti vojsko deželno. Taka vojska bi se nabrala iz priselencev, kateri su se uže priviknuli na tamošnje podnebje i iz domačinov i ta vojska bude postojano nahodila se v Indiji. Praviteljstvo bi jednom popolnovalo štab (sostav veliteljstva). Merjaju vojske v Indostaně takole: uže v prvom lětě tamošnjega prebivanja umerje od tisuč vojakov 13, tēh kateri nisu ješče dosegli 20. lěta svoje starosti, od 21. do 25. lěta umerje 25 vojakov, od 26. do 30. lěta 39 vojakov, od 30. lěta starosti svoje i više umerje vojakov 47 od tisuč, to je, v prvom lětě v Indiji umerje od tisuč vojakov njih 124.

V Moskvě lěta 1874. su v počestne člene moskovskoga vseučilišća izbrani: preosvjaščeni Leonid — episkop Josif Jurij Strossmajer osnovatelj horvatkoga vseučilišća i pokrovitelj jugoslavjanske Akademije nauk i hudožestev (umetnostij) — člen parižke Akademije Nauk profesor antropologije v Parižě Katrfaž — člen medicinske Akademije v Parižě profesor i osnovatelj parižkoga antropologičskoga družtva Polj Broka i drugi učeni. —

V Vladimire v Rusiji je tamošnje blagotvoriteljno družtvo napravilo i soderžalo školu, kteru objiskuju dětca, koja su večji děl brodila po ulicah i beračila. Ta škola postoji jednom jedno lěto, pa je dosegla izverstnih vspehov, čto se je pri lětnom izpitu pokazalo. Od 25 děčkov i 15 deklie, čto su obiškavali školu, je večja čast za jih pridno učenje i blagonravje (dobro zaderžanje) se nagradila knjigami. Kromě čitanja i pisanja se uče v školi děčki remeslam: krajačskim, črevljarskim, stolarskim i prepletnim; deklie se pako uče vezati (štrikati) i šivati. Kako samo blagotvoriteljno družtvo v Vladimire tako i njegova škola se bolje i bolje čislaju od občinstva, čto se vidi uže iz darovanj ne rědko dosta značiteljnih. —

Okolo Kieva najde se jantar (Bernstein). Kako je znano se je našel jantar v davnih vremenah v kuskah večjih i menjih različnoga cvěta (farbe) i vrednosti v okollicah Kieva i drugih krajinah ležečih po pravom brěgu rěke Dněpra med selom Starini-Petrovcami i městom Berestečkom. Nedaleko od Jekaterinoslava jantar rědko nahodi se v zemlji, nego obično izvleče se s ribami vred s mrežami; takže okolo města Dombrovice, Berežice i Aleksadrovke Volinske gubernije, su ga dobili pri oranji v glině i v pěškě. Blizo Kieva su najšli jantar v različnoj globokosti več od 50 kusov, některe težke po dvě libřě (funt) različnoga cvěta. —

Rusi od lěta do lěta točnje izpitavaju pokrajine severne i srědnje Asije, upeljavaju tamo deržavni red i razprostiraju prosvětu med tamošnjimi neobrazovanimi narodami. — Latinski i starohelenski spisovatelji su poznali samo jugozapadnu stranu hvalinskoga morja, kateroga su imenovali kaspiskim, severna i izhodna strana njegova bila je světu scěla neznana i od onih starih vremen do najnovějših se je v občě mislilo, da to morje suvisi s severnim ledenim morjem. Rusi

pako napredujući dalje i dalje v severnoj i srědnjej Asiji su takže zemlje okolo hvalinskoga morja bližeje počeli spoznavati i v minulom stolětji o časě vlade carja Petra Velikoga se je točno zvědelo, da to morje nikako ne suvisi s morjem severno-ledenim, da je hvalinsko morje morjem srědozemeljnim. Učeni Rusi te asijske pokrajine od lěta do lěta točnjeje prejiskavaju, popisavaju i svoje učene trude učenomu světu priobčavaju.

Minulo lěto je odděl amu-darinske učene ekspedicije, k kteromu se je po povelju pridružil takže odděl turkestarski vojeno-krajopopisni, dokončal skoro popolnoma izměrjenje triugelno (trigonometričko) v okrugoma Kuraminskom i Hodžentskom, v Džizaskom okraji i v Zaravšanskom okrugě. —

Daljeje se bude počelo pečatati „Opisanje hivinskago pohoda“ (Beschreibung des Feldzuges nach Chiva) lěta 1873. pod vredničtvom i pod glavnim nadzorom gospodov družbenikov Njih Veličstva general-majora Trockago. Priložili se budu knjigě risunki izpolnjeni g. Karazinim, zemljevidi i nakresi bitev, tablice zvezdoslovne i podnebjine (astronomičke i meteorologičke) i tako dalje. V to sočinenje pridu izslědovanja i iztraživanja, ktera su učinili med pohodom gospodi Bogdanov, Kun, bar. Kaulbars, Solimani, Sirovatki, Krause i druge osobe. Berzo po izdanju toga děla se bude ono prevelo na anglijski jezik.

Rusko slovstvo (literatura) napreduje tako utešeno, berzo i krepko, da naš časnik bi ne mogel o vsakoj izišavšej novoj ruskoj knjigi niti samo naslov priobčiti i některa slova pristaviti, akoli bi bil desetkrat večji, nego je on dějansko. Mi možemo samo priložiti o některih ruskih knjigah progovoriti. Tu le une dni smo sprijeli slědeće nove ruske knjige:

Родныя мѣста. Чтеніе для дѣтей. А. В. Щепкиной. Выпускъ I. Москва 1874. v osmině, 72 stran i obseže 5 pripovědek za mladinu. Tiska se uže 2. svezek, kteri bude obsegal opet pet pripovědek; svezek se prodaja po 30 kopejek (45 kr.).

Краткая русская грамматика съ хрестоматіею и наставленіемъ о чтеніи и разборѣ ихъ. Составили Н. Лебедевъ и А. Крестовоздвиженскій. Москва 1874. To je kratka slovnica, mluvnica, v ruskom jeziku ima — 161 paragrafov na 45 stranah v osmině. Obrazcov 14. od straně 35 do 90. Zaměčateljno je pri toj knjigě, da je ta slovnica očenj jasno složena, kratka i pregledna, čem se učenje jezika jako polehča. —

Listnica vredničtva. G. J. V. v Černomverhu: Serdečna hvala za poslana ruske knjige. Več v posebnom listě.